

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies / Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Olga Brunnerová
Article / Článok: Nové politické strany naprič Európou: volební úspech nových politických stran v dvaceti osmi evropských demokraciách
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.3.112-141>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

BRUNNEROVÁ, O. 2019. Nové politické strany naprič Európou: volební úspech nových politických stran v dvaceti osmi evropských demokraciách. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 22, No. 3, 2019. ISSN 1335 –2741, pp. 112-141. Available at: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.3.112-141>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

NOVÉ POLITICKÉ STRANY NAPŘÍČ EVROPOU: VOLEBNÍ ÚSPĚCH NOVÝCH POLITICKÝCH STRAN V DVACETI OSMI EVROPSKÝCH DEMOKRACIÍCH

NEW POLITICAL PARTIES ACROSS EUROPE: ELECTORAL SUCCESS OF NEW POLITICAL PARTIES IN TWENTY-EIGHT EUROPEAN DEMOCRACIES

Olga Brunnerová*

ABSTRACT

The entrance of new political parties to the party systems became a repeated phenomenon in the parliamentary elections across Europe. Political scientists often focus extensively on individual organisational or ideological types of new political parties or specific groups of European states. However, a comprehensive approach targeting new political parties in the EU area as a whole is lacking. The presented article fills this gap by presenting a comparative analysis of the rise of new political parties in all EU countries (as of January 2019) in the period from 1994 to 2018. The focus is not only on the new political subjects' ability to surpass the electoral barrier and claim parliamentary mandates but, also on their ability to achieve success in recurring elections and ability to maintain and grow their representation. By analysing the electoral results, I find that new political parties grew significantly in popularity and power across Europe, both in established Western European democracies and in the new democracies of the post-communist bloc, especially after 2010. Despite early successes, an outright majority of new political subjects failed to repeat their initial success and root in party systems of their countries, becoming quickly marginalised and in many cases outright disappeared. These findings suggest that the development of new political parties is a shared European phenomenon, that needs to be viewed in the bigger European context to understand in which conditions they succeed to root into the political system, and in which they fail.

Key words: New political parties, European union, party systems, parliamentary elections, comparative analysis

* Mgr. Olga Brunnerová je doktorandkou na Katedře humanitních studií a politologie, Metropolitní Univerzita Praha, Dubečská 900/10, 100 31 Praha 10 Strašnice, Česká republika, e-mail: olga.brunnerova@gmail.com.

DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.3.112-141>

Úvod

Stranické systémy napříč evropskými demokraciemi zaznamenaly v posledních dvou dekádách turbulentní změny. Mnoho nových politických stran¹ sice dokázalo proniknout do parlamentů svých zemí a získat v nich zastoupení, mnoho z nich však následně nedokázalo navázat na svůj prvotní volební úspěch, mj. pod vlivem zátěže spojené s parlamentní reprezentací, zvýšenou pozorností médií a v některých případech i zapojením do vlády. Zlatý věk stability stranických systémů, etablovaný ve 20. letech 20. století, tak byl definitivně narušen (Emanuele, Chiaromonte, 2016), vzhledem ke skutečnosti, že mnoho politických nováčků se nedokázalo dlouhodoběji etablovat ve stranických systémech svých zemí. Otázkou nadále zůstává, zda nárůst popularity politických nováčků představuje pouze dočasný projev voličské nespokojenosti a protestu proti etablovaným autoritám, či zda se v rámci (nejen) evropského prostoru setkáváme s významější a trvalejší změnou v konsolidovaných i novějších stranických systémech. (Bolleyer, Bytzek, 2013)

Problematika nových politických stran tak představuje jedno z klíčových témat současného politologického výzkumu, které bývá často a v různých podobách reflektováno odbornou veřejností; výzkum se však většinou zaměřuje na konkrétní aspekty stranické organizace či politické komunikace. V rámci odborných studií byla zkoumána otázka klesajícího členství v politických stranách (viz Mazzoleni, Voerman, 2016; Scarrow, 2017; Van Biezen, Poguntke, 2014; Kolln, 2014; Van Der Pas et al., 2011), politických kampaní nových stran (Hugh, 2001; Tavits, 2007) či aspekty stranické organizace (Bolleyer, 2011; Poguntke, Scarrow, Webb, 2016; Tavits, 2012). Méně často se výzkum zaměřuje na otázky neúspěchu nových politických stran (např. Deegan-Krause, Haughton, 2018; Bakke, Sitter, 2013), programových hodnot (Zons, 2015) či stranických fúzí (Bolleyer, Ibenkas, Keith, 2016). Přesto však bývá jen výjimečně pozornost zaměřena na širší komparativní perspektivu, která by šla za hranice jednotlivých typů nových politických stran či porovnávala větší spektrum zemí či regionů (srov. např. Beyens, Lucardie, Deschouwer, 2016;

¹ Na úvod je vhodné poznamenat, že předložený text vychází z relativní definice, která naznačuje, že aby byla entita považována za novou, musí se něčím odlišovat od subjektů "původních" či "starých" (Harmel, Robertson, 1985). Proto jsou nové strany v této optice stavěny do kontrastu s původními, etablovanými politickými stranami, které fungovaly ve stranickém systému v období jeho konstelace, respektive pro účely tohoto textu před rokem 1994 (viz níže). I pokud strana vstoupila do parlamentu třikrát během sledovaného období, je stále považována za novou, vzhledem k vymezení proti etablovaným stranickým elitám již existujícím ve stranickém systému dříve.

Dalton, McAllister, 2015; Emanuele, Chiamonte, 2016; Hloušek, Kopeček, 2010; Van Biezen, Rashkova, 2014, Cabada, Hloušek, Jurek, 2013).

Cílem následující analýzy je proto navázat na komparativní studie zabývající se (novými) politickými stranami v mezinárodním srovnání a analyzovat problematiku úspěchu nových politických stran v celoevropské perspektivě. Na teoretické úrovni je úmyslem textu přinést vhled do problematiky “novosti” politických stran a možnosti měření jejich volebního úspěchu. Následně je pak cílem popsat vzorce volebního úspěchu nových politických stran v širším evropském srovnání. Se zaměřením na jednotlivé politické strany studie teoretizuje schopnost politických stran překonat prvotní volební úspěch a následně dosáhnout úspěšného znovuzvolení. Analyzovány jsou vzorce prvotního volebního úspěchu nových politických stran napříč evropskými demokraciemi, stejně jako jejich opakovaného znovuzvolení a úspěchu v dlouhodobé perspektivě.

Přínos prezentované studie je tak dvojitý. Primárně si tento text klade za cíl analyzovat nové politické strany napříč 28 členskými zeměmi Evropské unie (k lednu 2019). Velikost zvoleného výzkumného vzorku přitom umožňuje pozorovat problematiku úspěchu nových politických stran v širším kontextu. Za druhé je snahou příspěvku respektovat, že nové politické strany mohou volit jak *office-seeking*, tak *politics-seeking* strategie, a nevycházet z předpokladu, že větší politické zastoupení v primární komoře parlamentu je nutným předpokladem významného úspěchu. Přínosem tak je i to, že předkládaná analýza tak nevyvozuje závěry založené pouze na pozorování čistého volebního zisku. Při výzkumu vzorců úspěšného znovuzvolení nových politických stran je důraz kladen na *trendy* spíše než na *výsledky* jako takové, jelikož pro řadu nových stran může být opakované získání malého počtu reprezentantů stejně hodnotným úspěchem, jako pro jinou stranu rychlý a masivní volební úspěch, který však dotyčná strana nebude dlouhodobě schopna udržet.

1 Vzestup nových stran a problematika opakovaného volebního úspěchu

Pouze zlomek nových stran, které se ucházejí o přízeň voličů ve volbách prvního řádu, získá parlamentní zastoupení. (Bolleyer, Bytcek, 2013) Vstup nových stran do vrcholných úrovní domácí politiky však není novým fenoménem. Již v 60. letech 20. století získaly na popularitě nové subjekty,

vstupující do zformovaných a stabilizovaných stranických systémů a zastávající řadu ideologických pozic v souvislosti s mnoha konfliktními dimenzemi. Prominentnější pozici tak získala témata životního prostředí či evropské integrace, ale úspěch zaznamenaly krom radikálně pravicových aktérů také strany tematizující zdanění obyvatel a náboženské či regionální otázky. Výzkum autorů, kteří se soustřeďují na jednotlivé stranické rodiny či organizační typy nových aktérů (Ignazi, 2003; Mazzoleni, Voerman, 2016; Mudde, 2007; Spoon, 2009; Art, 2011) či na mezinárodní srovnání v rámci specifické oblasti či skupiny zemí (Hugh, 2001; Krouwel, Lucardie, 2008; Tavits, 2006), však naznačuje, že nejen ve vyspělých zemích západní Evropy, ale i v oblastech zemí bývalého východního bloku dochází k důležitému vzestupu nových politických stran, které dokáží získat parlamentní reprezentaci a v některých případech svůj prvotní úspěch i dále překonat.

Přesto mnoho z těchto nových stran zaznamenává pouze krátkodobý úspěch; některé „žijí rychle a umírají mladé“ (Deegan-Krause, Haughton, 2018, s. 473) a nikdy se již po svém velkém volebním úspěchu do nejvyššího reprezentativního tělesa v zemi nevrátí. Někteří noví aktéři zůstanou po několika volebních obdobích zásadově opozičními stranami či jsou vyloučeni z participace na výkonu moci etablovanými tradičními politickými elitami; pouze zlomek nových stran získá možnost podílet se na vládě v zemi. Jen část těch stran, které dokáží překonat volební práh a vstoupit do parlamentu, je však schopná úspěšně zakončit své první volební období, zopakovat svůj volební úspěch a případně své volební zisky ještě navýšit (Beyens, Lucardie, Deschouwer, 2016) a adaptovat se na stále měnící se politické prostředí. (viz Krouwel, 2012)

Vznik nových politických stran a jejich volební úspěch může mít řadu dopadů na stranický i politický systém. Jak upozornila **Tavits** (2006), s narůstajícím počtem nových politických aktérů se stává obtížnějším pro jednotlivé strany vybudovat si pevné a stabilní pouto se svými voliči. Jelikož strany nutně musí reagovat na vysokou vnitrostranickou a vněstranickou volatilitu a náhlé změny, přinášené volebními výsledky, je pro ně obtížné vytvářet dlouhodobé programové závazky. Naopak se za účelem snazší politické zodpovědnosti může jako příznivější jevit, pokud politické strany nabízejí voličům populární politická témata a realizovatelné sliby namísto komplexních a dlouhodobých politik (viz Tavits, 2006; Birch, 2003; Zons, 2015). Zvyšující se množství nových politických aktérů tak může komplikovat institucionalizaci jak jednotlivých politických stran, tak i stranického systému jako celku, zvláště pak v nových a mladších demokraciích; fluktuace v nabídce

politických aktérů neumožňuje voličům, aktivistům ani zájmovým organizacím, aby si vytvořily vzájemnou loajalitu (viz Mainwaring, 1998). Kvalita politické reprezentace a předvídatelnosti politik (*polity*), které jsou nutné k stabilnímu vývoji občanského řádu, je tak redukována nestabilitou, zapříčiněnou častým a úspěšným vstupem nových politických stran do vrcholných reprezentativních orgánů. Nové politické strany tak nepředstavují nedopatření či náhodný prvek v politické soutěži; tito aktéři a jejich úspěch fakticky určují širší politické procesy vývoje stranického systému a demokratické konsolidace. (Tavits, 2006)

Životnost politické strany a její schopnost dosáhnout volebního úspěchu² může být ovlivněna mnoha různými aspekty. Kapacita politické strany opakovaně získat zastoupení na celonárodní úrovni, respektive schopnost udržet si dostatečnou podporu elektorátu k opakovanému úspěchu ve volbách, je nesporně relativním a komplexním fenoménem.³ Jsou-li politické strany ze své podstaty smrtelné (Pedersen, 1982), jejich život může být ukončen po jednom, stejně jako po patnácti volebních obdobích. Přesto však schopnost alespoň jednou dosáhnout úspěšného znovuzvolení (bezprostředně) po prvotním volebním úspěchu poukazuje na skutečnost, že daná strana byla schopna znovu vstoupit do předvolebního boje s úspěšnou politickou kampaní komunikující dosavadní úspěchy a formulující nové politické cíle, a především, že vystavení novým tlakům a zodpovědnostem pramenícím ze zastávání veřejné funkce na celonárodní úrovni nemělo přímý dezintegrační efekt. Na základě výše provedené teoretické rešerše je proto cílem následující studie prozkoumat následující výzkumnou otázku:

RQ1: představuje výskyt nových politických stran celoevropský fenomén, který není prostorově omezen na oblast nových, či naopak etablovaných evropských demokracií?

² S cílem přispět k porozumění úspěšnosti nových politických stran napříč evropskými zeměmi je v následující studii "úspěch" těchto politických stran vnímán jako schopnost dosáhnout úspěšného znovuzvolení po prvotním zvolení do primárního legislativního orgánu v dané zemi.

³ Je však nutné zmínit, že pro některé politické strany dosáhnout zvolení či znovuzvolení do legislativního tělesa (a především pak do legislativního tělesa na celonárodní úrovni) nemusí být primárním cílem; politické strany nemusí sledovat *office-seeking* ani *vote-seeking* cíle a důvodem jejich kandidatury může být např. pouze snaha získat finanční prostředky ze státního rozpočtu (více viz Muller, Strøm, 1999; McMenamin, Gwiazda, 2011; Pedersen, 2011; či Harmel, Janda, 1994).

2 Otázka „novosti“

Politické strany, ale i stranické systémy jako takové, jsou ze své podstaty adaptabilní a dynamické entity, které se mění, obnovují a redefinují, vznikají a zanikají, ve světle stále se měnících společenských, politických a volebních skutečností. (Barnea, Rahat, 2010, s. 305; srov. Charvát, Just, 2016, s. 9). Ačkoliv je každá politická strana v okamžiku svého vzniku technicky vzato nová, ne každá nová politická strana vykazuje prvky novosti podle blíže zkoumaných charakteristik. (Šárovec, 2016)

Jelikož odborná literatura zkoumající nové politické strany nenabízí obecně přijímanou definici „novosti“, mnoho autorů tematizuje otázku toho, co je míněno novou politickou stranou. Dostupné je tak široké spektrum konceptů popisujících „nové“, „organizačně nové“ či „skutečně nové“ politické strany (viz Sikk, 2005) a nabízejících mnoho přístupů, od velmi restriktivních s množstvím kritérií novosti až po velmi inkluzivní koncepty. Vzhledem k rozsahu výzkumného vzorku je vhodné i zde nastínit problematiku „novosti“ a přiblížit systematiku výběru stran v této studii.

Jednu z prvních definic v literatuře problematizující nové politické strany poskytují **Harmel a Roberson** (1985), kteří považují za nové takové strany, které byly zformovány po utvoření původního stranického systému, a tedy nehrály žádnou roli při jeho výchozí strukturalizaci, a jejichž vytvoření bylo ovlivněno činností a působením dříve zformovaných stran. Později autoři definovali „opravdu nové politické strany“ (*genuinely new parties*), coby prvně se v celonárodních volbách účastnící strany, nepočítajíc v to strany, které vznikly reorganizací či sloučením dřívějších subjektů, či koalice existujících stran (viz Hugh, 2001; Krouwel, Bosch, 2004).

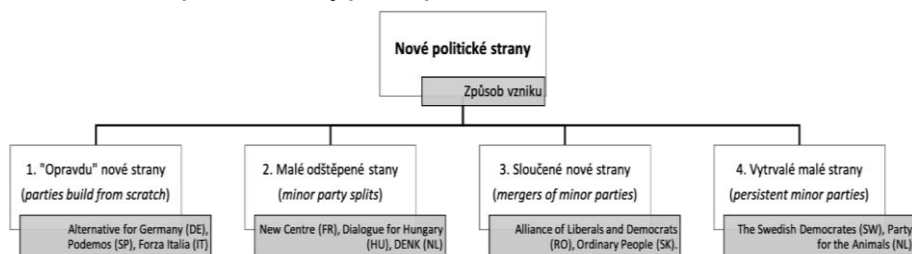
Někteří autoři pak upravili tuto definici za účelem postihnout fluidní povahu stranické organizace v rozdílných regionech a skutečnost, že kontinuita a diskontinuita stranických elit je často významnější než kontinuita a diskontinuita stranické organizace. (Hanley, 2012) Restriktivnější přístup zvolili například **Birch** (2003), **Powell a Tucker** (2014), **Mainwaring et al.** (2016), **Tavits** (2006), **Zons** (2005), **Bolleyer** (2013) či např. **Šedo** (2007), kteří se zabývají otázkou slučování a štěpení politických stran. **Barnea a Rahat** (2011) pak vnímají jako nové politické strany pouze ty aktéry, kteří nesou nový název a v nichž méně než polovina klíčových kandidátů pochází z dříve existující politické strany. **Bartolini a Mair** (1990), obdobně jako **Sikk** (2005) souhlasí, že pouhé přejmenování strany, stejně jako vznik prostřednictvím stranického rozkolu či

sloučení, nečiní ze strany skutečně novou entitu. Výskyt počáteční organizace je klíčový také pro **Bartoliniho** a **Maira** (1990) či **Emanueleho** a **Chiaromonte** (2018), zatímco diskontinuita v oblasti politického personálu a vůdčích elit je zásadní pro práce **Sikka** (2005) či **Marinovy** (2015). **Sikk** (2005, s. 339) požaduje, aby „opravdu nové“ politické strany nebyly koalice či stranické fúze, nebo strany fungující pod novou značkou, ale aby disponovaly novým jménem a strukturou a žádný z jejich klíčových členů nebyl svázán s významným dřívějším působením v jiné politické entitě. Současně jako nové počítá i mimoparlamentní uskupení, které již dříve kandidovalo ve volbách.

3 Výzkumný vzorek

Za účelem dosažení širokého, avšak homogenního vzorku politických stran je „novost“ analyzována v návaznosti na přístup **Barneyho** a **Rahata** (2010), **Bolleyer** a **Bytze** (2013), **Hanleyho** (2012) a **Sikka** (2012). Novost je definována na základě organizačního vývoje spíše než na základě novosti témat, která daná strana reprezentuje. Nové politické strany totiž nemusí nutně zastávat nová politická témata, či být ideologicky zaměřené, ale mohou úmyslně bojovat na již obsazené části ideologického teritoria. (Sikk, 2012) Organizačně nové strany v této studii jsou proto vnímány coby aktéři, kteří stále usilují o vybudování životaschopné infrastruktury, konsolidované a (relativně) stabilní základny podporovatelů, a jsou tak svou citlivostí vůči externím tlakům odlišné od skupiny etablovaných, organizačně vyspělých politických stran. (Bolleyer, Bytze, 2016)⁴

Schéma 1: Nové politické strany podle způsobu vzniku

Zdroj: vlastní zpracování

⁴ Je samozřejmě hypoteticky možné, že nová politická strana bude od momentu svého zvolení disponovat solidní voličskou základnou, rozvinutou organizační strukturou a bude stabilní již od momentu svého založení. Přesto však i tyto strany musí dokázat, že jsou schopny tuto svou počáteční výhodu využít, přestat své první volební období a etablovat se v průběhu času.

V této studii jsou tedy za nové považovány strany, které jsou vytvořené bez jakýchkoliv návazností na předchozí politické subjekty, tzn. vystavěné “od nuly” (*build from scratch*). Dále jsou jako nové vnímány ty strany, které vznikly odštěpením malé části politické strany či byly založeny individuálními aktéry, kteří se oddělili od původní politické strany. Pro tyto strany je typické, že vytrvale usilují o vytvoření vlastní infrastruktury a stabilní voličské základny, jelikož s sebou do nového tělesa nenesou významnou část infrastruktury své mateřské politické strany. Ze stejného důvodu jsou zahrnuty strany fúze či sloučení malých politických stran, v nichž se tito političtí aktéři spojí za účelem vytvoření nové a fungující politické entity. Zároveň, v návaznosti na **Schedlerův** argument, že malá velikost a marginalita mohou složit jako funkční ekvivalent novosti (1996), není tvořen rozdíl mezi stranami, které o zvolení do nejvyššího legislativního orgánu usilují poprvé, a tzv. vytrvalými malými stranami (*persistent minor parties*), které dříve kandidovaly ve volbách, avšak nikdy politické zastoupení na celonárodní úrovni nezískaly. Tyto strany se musí stále vyrovnávat s tlaky, které vznikají vstupem do celostátní politiky, a přestát klíčové první volební období v parlamentu (schematicky viz obr. 1).

Z výzkumného vzorku jsou naopak vyloučeny strany, které vznikly ze spojení dvou velkých aktérů či početně významných frakcí, a fúze dvou dříve působících stran s rozvinutou a stabilní organizační strukturou, kterou nový politický subjekt takřkajíc „zdědí“, jelikož tyto strany se mohou opřít o svoji infrastrukturu, elity a elektorát. (Arter, 2010) Francouzští Republikáni proto nejsou považováni za novou politickou stranu, vzhledem k tomu, že tento aktér vznikl přejmenováním Unie pro lidové hnutí v roce 2015. Obdobně byla vyloučena německá strana Die Linke, které vznikla sloučením Strany demokratického socialismu a strany Práce a sociální spravedlnost – volební alternativa. Absorpce organizačně nových stran etablovaným politickým aktérem jsou taktéž vyloučeny, pokud nová politická strana byla „pohlčena“ v rámci nekompromisní fúze (*unbargained merger*; viz Ware, 2009). Konečně byly z výzkumného vzorku byly vyloučeny také koalice a dočasní političtí aktéři, kteří vznikli pouze za účelem voleb, bez plánů na další prohlubující se spojení ústící ve vytvoření jednoho stabilního politického subjektu, jak tomu bylo například v případě Koalice pro Údolí Aosty.

Výzkumný vzorek zahrnuje všech 28 členských zemí Evropské unie (k lednu 2019). Analyzovány byly všechny volby od roku 1994 do primárního legislativního tělesa v dané zemi, přičemž jsou do výzkumného vzorku zahrnuty všechny strany, které vstoupily do (primární) komory parlamentu alespoň

jednou.⁵ Hranice roku 1994 umožňuje postihnout všechna volební zemětřesení jak v západních demokraciích, tak v nových demokraciích střední a východní Evropy.⁶ Výzkum tak zahrnuje volební zemětřesení v Itálii v roce 1994 (Bartolini, 2000), ve Velké Británii v roce 1997 (Evans, Norris, 1999) a ve Francii v roce 2002 (Miguet, 2002; Perrineau, Ysmal, 2003). Dále zkoumá nové strany, které dosáhly úspěchu díky nedávným změnám v Řecku (Teperoglou, Tsatsanis, 2014), v Rakousku (Dolezal, Zeglovits, 2014) a v Portugalsku (De Giorgi, Santana-Pereira, 2016), stejně jako přelomové volby v postkomunistických zemích – v ČR (Deegan-Krause, Haughton, 2016; Hanley, 2012), v Polsku (Szczzerbiak, 2002), v Litvě (Jurkynas, 2004), na Slovensku (Rybář, Spáč, 2017; Charvát, Just, 2018) či v Maďarsku. (Becker, 2010)

4 Volební úspěch, propustnost systému a dlouhověkost demokratického režimu

Jak již bylo zmíněno výše, ačkoliv si zdaleka ne všechny politické strany kladou za svůj primární cíl uspět v (celonárodních) volbách a získat co nejvíce parlamentních zastupitelů, volební úspěch přesto představuje klíčový moment v životě naprosté většiny politických stran. (Bolleyer, Bytzek, 2013) Úspěch ve volbách otevírá politickým stranám cestu k finančním zdrojům, moci i mediální pozornosti a v případě opakovaného úspěchu může vést i k trvalejší stranické institucionalizaci a dlouhodobějšímu etablování ve stranickém systému.

V rámci jednotlivých zkoumaných států se setkáváme s širokou variabilitou volebních systémů, od systému jednoho přenosného hlasu, používaného pro volbu do *Dáil Éireann*, dolní komory irského parlamentu, přes formy smíšených

⁵ Jelikož se pozornost upírá na nové politické strany, aktéři, kteří vstoupili do primární komory parlamentu poprvé v dané zemi po roce 1994, jsou posuzováni proti předchozím skutečným volbám. Výchozím bodem pro každou zemi jsou tak volby pořádané bezprostředně před prvními volbami uskutečněnými po roce 1994. Např. pro Itálii jsou výchozím bodem volby uskutečněné v roce 1992, pro Nizozemsko volby v roce 1989 a pro Maďarsko volby pořádané v roce 1990. Pro Chorvatsko, kde se první volby po roce 1994 odehrály v roce 1995, jsou strany účastnicích se těchto voleb porovnávány s federálními jugoslávskými volbami v roce 1992 atd. V případě jednokomorového parlamentu je zkoumáno toto těleso. V případě symetrického bikameralismu je zkoumána ta komora, která historicky hraje výraznější roli v legislativní procesu či v níž kandidují politické strany, spíše než jednotliví zastupitelé.

⁶ V literatuře se setkáváme též s pojmem „zlomové“ volby (*crucial elections, realigning elections*) (viz Key, 1955; Nardulli, 1995; Schofield, Miller, Martin, 2003; Campbell, Trilling, 1980; Norris, Evans, 1999). Tento termín je však predominantně používán ve spojení s volbami v USA, zatímco v souvislosti s evropským prostorem, bývá častější právě pojem „zemětřesení“ (Hutcheson, 2011).

volebních systémů používaných v Německu či Maďarsku, po jednokolový systém prosté většiny spojený s volbami do *House of Commons* ve Velké Británii nebo dvoukolový většinový systém užívaný ve volbách do francouzského Národního shromáždění. Současně se významně liší počty zastupitelů v jednotlivých parlamentech (od 709 poslanců německého *Bundestag* či 650 mandátů v *House of Commons* ve Velké Británii, až po 100 křesel v Lotyšském *Saeima* a 60 reprezentantů lucemburské *D'Chamber*). Proto se jeví jako vhodné zaměřit se při analýze na reprezentativní sílu jednotlivých stran spíše než na faktické procentuální volební výsledky, které bez širšího kontextu mají malou vypovídající hodnotu. Jako indikátor je tak použit podíl mandátů získaných jednotlivými novými stranami v daných volbách do primárního legislativního orgánu v zemi vůči celkovému počtu mandátů.

Předkládaná studie dále pracuje nejen s podílem mandátů obdržенých v prvních volbách, v nichž nové strany získaly zastoupení, ale také s vývojem rozsahu parlamentního zastoupení, jenž odráží podporu jednotlivých stran v průběhu času. Pozornost je dále věnována počtu voleb, v nichž strany dokázaly obhájit své parlamentní zastoupení. Návrat do parlamentu však nevypovídá nic o tom, zda strana dlouhodobě získává či ztrácí volební podporu. Proto je měřena i její schopnost dosáhnout *úspěšného znovuzvolení*, vyjádřeného pomocí procentuálního rozdílu
$$\left(\frac{|VoteElect1 - VoteElect2|}{(VoteElect1 + VoteElect2)} \times 100 \right)$$
 mezi

procentem získaných mandátů v prvních, tj. průlomových volbách, a procentem získaných mandátů v posledních volbách, v nichž strana dokázala získat zastoupení. Proto, jak ukazuje tabulka 1, strana může dosáhnout *úspěšného znovuzvolení*, pokud si udržela či zvýšila svou volební podporu (Strana A) či být *znovuzvolena neúspěšně*, pokud podporu ztrácí, či se po svém prvotním úspěchu nedokázala do parlamentu vrátit.⁷

Pro vstup nových politických stran do parlamentu v jednotlivých zemích je důležitá i role volebního systému. Pokud jsou nové politické strany volebně slabé, jejich šance budou vyšší ve volebních systémech, kde je vstupní bariéra nízká. Jelikož je odůvodněné předpokládat, že forma volebního systému může mít vliv na to, kolik nových politických stran ve volbách do primárního legislativního tělesa v zemi uspěje, je v rámci analýzy věnována pozornost

⁷ Pro strany, které se nedokázaly vrátit do parlamentu bezprostředně po průlomových volbách a ukončily tak svou činnost ve vrcholné politice pouze po jednom volebním období, je použita zástupná fixní hodnota -200 (tzn. zaokrouhlená hodnota procentuálního rozdílu).

propustnosti volebního systému. Za tímto účelem je v níže předkládané analýze použit indikátor fragmentace na parlamentní úrovni, coby kontrolní proměnná, jež zprostředkovává údaj, kolik politických stran se v systému vyskytuje. Díky tomuto způsobu měření je možné postihnout jak změny v permisivitě volebního systému působící uvnitř jedné země (např. vlivem změny volebního systému), tak variace mezi jednotlivými volebními systémy zkoumaných zemí (podrobněji viz Bolleyer, Bytzek, 2013, s. 782). Fragmentace na parlamentní úrovni (ENS.) je pak měřena dle **Gallaghera** (2019) pro každou stranu v roce jejího prvotního vstupu do dolní komory parlamentu.

Tabulka 1: Volební úspěch vyjádřený coby procentuální rozdíl mezi prvním a posledním podílem mandátů

	Podíl mandátů ve volbách t	Podíl mandátů ve volbách $t + 1$	Podíl mandátů ve volbách $t + 2$	Percentuální rozdíl mezi prvními a posledními volbami, v nichž strana získala mandáty
Strana A	5.73	14.04	17.77	102.46
Strana B	20.5	13	3.5	-141.67

Zdroj: vlastní zpracování

Pozornost je věnována také délce vývoje demokratického systému v jednotlivých zemích. Coby indikátor dlouhověkosti demokratického režimu je použit **Roserův** empirický dataset (2018), zaznamenávající hodnotu demokratického režimu pro všechny zde zkoumané země v intervalu -10 (autokracie) až +10 (plná demokracie); coby indikátor zde byl použit počet let od momentu, kdy daná země dosáhla hodnoty alespoň +9, tedy plné demokracie s minimální výhradou (podrobněji viz Roser 2018).

5 Výsledky analýzy

Analýza 185 voleb uskutečněných napříč 28 evropskými demokraciemi v průběhu mezi lety 1994 - 2018 ukázala, že celkem 182 nových politických subjektů dokázalo překročit volební práh a vstoupit do vrcholného reprezentativního orgánu ve své zemi. Řada těchto stran, reprezentujících často velmi specifická či úzce vymezená politická témata, se dokázala prosadit a etablovat v rámci stranického systému po řadu volebních období. Stalo se tak i přesto, že některé z nich disponovaly jen minimální organizační strukturou,

nízkým počtem členů či se spoléhaly na privátní finanční zdroje. Naopak mnoho stran, které se odštěpily od větších a úspěšnějších těles, aby nabídlly atraktivnější tvář tradičních politických štěpných linií, zaniklo, když se jejich volatilní voliči vrátili zpátky ke svým původním favoritům či dali přednost ještě novějším stranám. Celá řada svazků malých politických subjektů skončila hořkými a dramatickými rozvody, kdy se vinou vnitřních neshod a politických neúspěchů začaly nově zformované stranické fúze opět rozpadat.

Graf 1: Úspěch nových politických stran; data: European Election Database (2018); výpočet: autor

- volební úspěch nových stran; (kumulativní počet získaných mandátů/kumulativní počet získatelných mandátů)*100
- volební úspěch nových stran při prvním vstupu do Parlamentu (suma počtu mandátů získaných novými stranami v prvních úspěšných volbách/ počet získatelných mandátů ve všech zemích)*100
- - počet voleb do dolních komor parlamentů ve zkoumaných zemích
- Expon. (volební úspěch nových stran; (kumulativní počet získaných mandátů/kumulativní počet získatelných mandátů)*100

Zdroj: vlastní zpracování

Rozmanitá a nesourodá skupina nových aktérů začala pronikat mezi etablované elity již v 60. letech 20. století a od 80. let začala získávat na významnější popularitě. V průběhu 90. let však pouze jednotliví noví aktéři dokázali získat parlamentní zastoupení (viz Emanuel, Chiarmont, 2016; Kitschelt, 1988; Ignazi, 1992 či Muller-Rommel, 1998). Zatímco v roce 1994 pouze pět politických stran dokázalo uspět v 8 pořádaných volbách, v roce 2018 dokázalo 24 nových politických stran získat zastoupení v 6 konaných volbách; 9 z nich pak získalo zastoupení v parlamentu vůbec poprvé.

Jak je patrné z grafu 1, úspěšnost nových stran pak souvisí s tím, v jakých zemích se v daném roce konaly volby – jak v roce 1994, tak v roce 1996 dokázaly uspět dvě nové politické strany v Itálii, podobně jako v roce 1995 v Litvě a v roce 1997 v Bulharsku. V roce 2001 dosáhlo v Bulharsku extrémního úspěchu Národního hnutí bývalého bulharského krále **Simeona II**, když tato strana získala 120 z 240 mandátů. Ve stejném roce došlo k řádným volbám v Itálii, v nichž 6 stran získalo zastoupení; krom opakovaného úspěchu Forza Italia **Silvia Berlusconiho** uspěla například také La Margherita vedená **Francesco Rutellim**, vzniknuvší spojením tří mladých politických subjektů – Lidové strany, Demokratické strany a strany Obnova Itálie. Čtyři strany, které nestály u zrodu politické a stranického systému uspěly ve jmenovaném roce také v Polsku, kde do Sejmu vstoupila například Liga polských rodin s 38 ze 460 mandátů či strana Sebeobrana Polské republiky s 53 mandáty.

V roce 2006 se pak konaly volby v Itálii, v nichž se Forza Italia a La Margherita úspěšně prezentovaly voličům stále coby relativně nové subjekty a zajistily si tak přístup k politické reprezentaci na další volební období. Opětovně se konaly volby i v Lotyšsku, kde se k úspěšným novým stranám přidalo Centrum shody (*Saskaņas Centrs*), původně širší volební aliance, která však postupně prostřednictvím řady fúzí vytvořila nový subjekt, kandidující v roce 2006 pod vedením **Nilse Ušakovse**. Důležité je také ve zmíněném roce zmínit volby v Nizozemí, v nichž poprvé do dolní komory parlamentu vstoupila s 9 mandáty ze 150 Strana pro svobodu, vedená **Geertem Wildersem** a s pouhými 2 mandáty Strana pro zvířata. Tato malá politická strana se pak v následujících letech ukázala být jednou z nejmenších, avšak nejstabilnějších politických stran, a to i přes zaměření na reprezentaci velmi specifických, environmentálně orientovaných témat.

Nebylo by vhodné opominout ani volby na Slovensku, v nichž dokázala svůj volební zisk zvýšit Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana **Mikuláše Dzurindy** a sociálně-demokratický SMER **Roberta Fica**. Naopak v roce 2009 bylo pořádáno v zemích Evropské unie jen 5 voleb do primárního legislativního tělesa v dané zemi; volby se uskutečnily v Bulharsku, Německu, Řecku, Lucembursku a Portugalsku. Krom Německa, v němž první úspěšnou novou politickou stranu představuje až Alternativa pro Německo, vstoupivší do parlamentu v roce 2017, v každé z těchto zemí uspěla alespoň jedna z nových politických stran. Od roku 2010 pak můžeme sledovat nárůst úspěchu nových stran – nové strany se začaly prosazovat ve všech volbách a ve všech 28 zemích Evropské unie. V mnoha zemích tak došlo k navýšení

počtu politických stran v parlamentu, a to nejen v absolutních číslech, ale i co se týče efektivního počtu parlamentních stran (ENS).⁸ Zatímco v České republice se ENS. snížil mezi lety 1996 - 2006 z 4.15 na 3.1, vstup nových politických stran zvýšil ENS. na 6.12 a 4.18 v letech 2013 a 2017; celkem 7 nových subjektů vstoupilo do Poslanecké sněmovny ČR v letech 2010 - 2017. Na Slovensku pak je situace obdobná – v posledních dvou volbách stoupl počet ENS. z průměrné hodnoty 4.49 mezi lety 1994 - 2012 na 5.67 v posledních volbách v roce 2016, místo 6 politických stran, které vstoupily do Národní rady SR se počet stran zvýšil na 8. Podobně i v Nizozemí se počet politických stran z 9 - 11 stran, které byly dlouhodobě přítomné v Tweede Kamer mezi lety 1998 - 2012, zvýšil na 13 v roce 2017 a počet ENS. se zvýšil z průměrného 5.53 ve sledovaném období na 8.12 po posledních volbách.

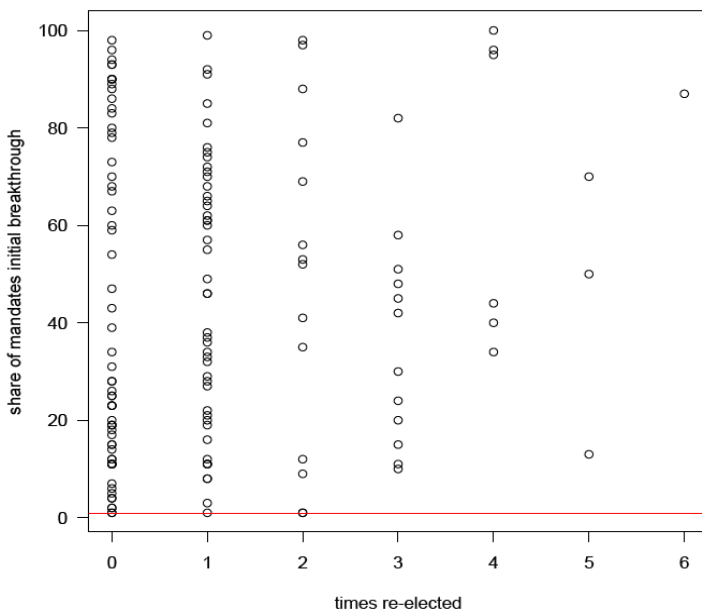
Úspěch však zaznamenaly nové politické strany i například ve Španělsku, kde politickou reprezentaci získaly v dolní komoře parlamentu nové populistické strany jak ve volbách v roce 2015, tak i v opakovaných volbách o rok později, v Rumunsku v roce 2016, kde získala mandáty Unie záchrany Rumunska, ve Francii v roce 2017 či ve Slovinsku a Maďarsku v roce 2018. Za zmínku stojí i skutečnost, že v roce 2017 získala zastoupení první nová politická strana na Maltě; ačkoliv Demokratická strana kandidovala v koalici s Nacionalistickou stranou a získala pouhé dva mandáty z 67 možných, jedná se o klíčovou změnu, vzhledem k tomu, že od roku 1966 probíhal soubor prakticky jen mezi dvěma hlavními politickými silami – již zmíněnou Nacionalistickou stranou a Labouristy.

Jak ukazuje graf 2, ani v širší evropské perspektivě nemůžeme z prvotního volebního úspěchu nové politické strany usuzovat, zda tato strana bude úspěšná i dlouhodobě. Pomineme-li politické strany, které kandidovaly pouze v posledních uskutečněných volbách a nemohly se tak ucházet opakovaně o přízeň elektorátu, při prvním volebním průlomu a vstupu do primárního legislativního tělesa v zemi byly nejúspěšnější strany východní a střední Evropy. Z 19 politických stran, které dokázaly získat více než 15 % mandátů v dané komoře parlamentu, pouze italské Hnutí pěti hvězd a Forza Italia a List Pima Fortuyina z Holandska dokázaly získat významný počet mandátů v prvních volbách, kterých se tyto strany účastnily. Pět z 19 velmi úspěšných politických stran však přes své prvotní vítězství nedokázalo dosáhnout bezprostředního znovuzvolení; voliči nedali opakovanou důvěru například slovinskému Listu

⁸ Vlastní výpočet podle Gallagher 2019.

Zorana Jankoviče, lotyšské straně Demoratické straně “Saimnieks” či estonské straně Res Publica. Popularitu ztratila velmi rychle také v průběhu dvou volebních období strana bývalého bulharského krále Národní hnutí – **Simeon II** či litevská Nová unie.

Graf 2: Korelace mezi počtem znovuzvolení politické strany a podílem mandátů získaných v prvních úspěšných volbách

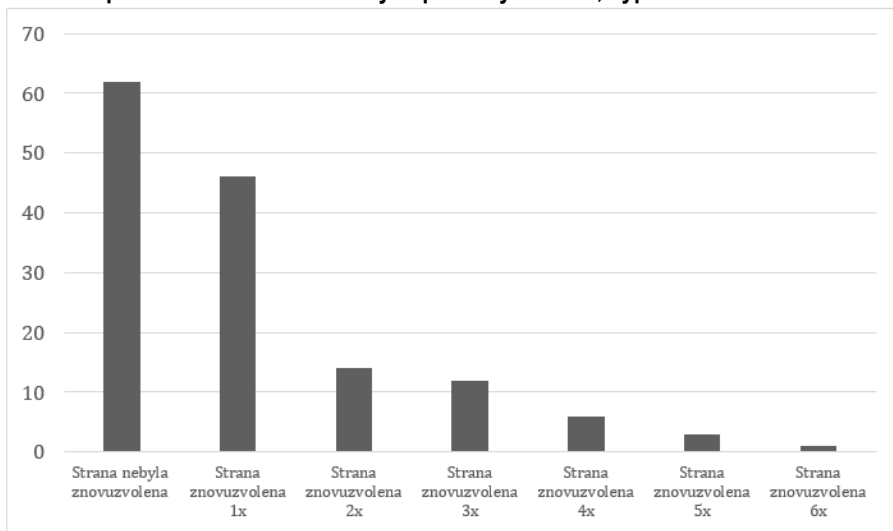

Zdroj: vlastní zpracování

Při pohledu na úspěšnost v počtu znovuzvolení politických stran, je samozřejmě nutné mít na paměti, že čím dříve dané politické strany vstoupily do politiky, tím delší historii znovuzvolení mohou disponovat. Mezi zeměmi, které na počátku ledna 2019 konstituují Evropskou unii, se nejméně voleb, tedy celkem pět, odehrálo na Kypru, ve Francii, Irsku a v Litvě. Naopak nejvíce se konalo v Rakousku a Bulharsku, kde bylo pořádáno 8 voleb do dolní komory parlamentu a v Řecku a Lotyšsku, kde bylo organizováno celkem 9 voleb. Jelikož se tak v letech 1994 - 2018 ve většině zemí EU konalo mezi 6 - 7 volbami do primárního legislativního orgánu, není bez zajímavosti, že většina nových politických stran se buď nedokázala do parlamentu vrátit, nebo že byla

znovuzvolena pouze jednou, jak ukazuje graf 3. Strany, které dokázaly uspět ve volbách *alespoň třikrát* po svém znovuzvolení, jsou pak rovnoměrně rozloženy mezi etablované demokracie západní Evropy a nové demokracie postkomunistického bloku. Nejdéle působící stranou v parlamentu je v rámci tohoto datasetu Demokratická strana důchodců Slovinska, založená v roce 1991. Tato strana, která se osamostatnila od provizorní volebně motivované koalice (resp. sjednocené kandidátky) vzniknuvší v roce 1992, uspěla ve volbách v roce 1996 s programem orientovaným na sociální jistoty (Strmiska et al., 2005) a až do současnosti si dokázala udržet relativně malé, ale stálé zastoupení v rámci Slovinského národního shromáždění. Podobně úspěšná pak byla například také Dánská lidová strana, založená v říjnu 1995, poté, co se tři zakládající politici odtrhli od dánské Strany pokroku; od roku 1998 do posledních voleb v roce 2015 dokonce zvýšila tato strana, tematizující ve svých kampaních imigraci a multikulturalismus, své zastoupení v parlamentu.

Graf 3: Úspěšnost znovuzvolení nových politických stran; výpočet: autor

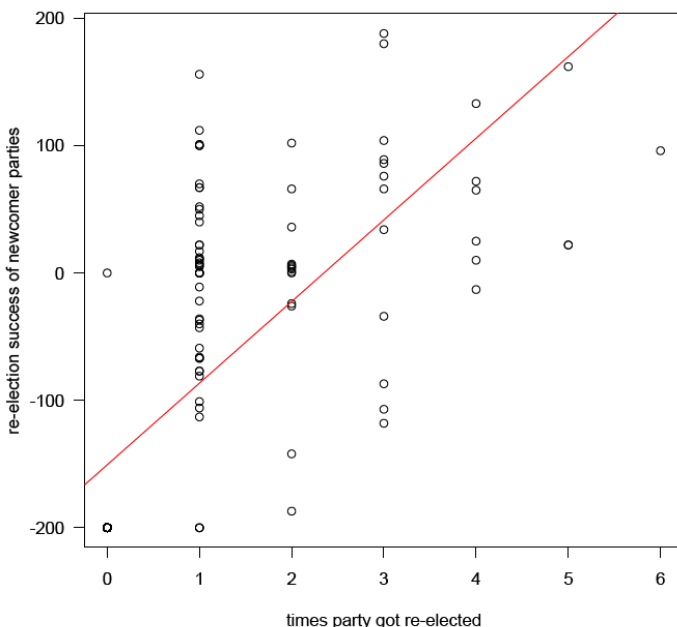

Zdroj: vlastní zpracování

Jak však bylo zmíněno výše, schopnost strany dosáhnout úspěšného znovuzvolení nevypovídá přímo o tom, zda politická strana reálně dosahuje lepších či horších výsledků v průběhu času. Strany, které dokáží opakovaně vstoupit do poslanecké sněmovny, mají více prostoru pro to, aby zlepšily svou

komunikaci s voliči a navýšily své volební zisky. Přesto je však vztah mezi počtem znovuzvolení a úspěšným znovuzvolením, tedy mezi procentuálním rozdílem mezi prvním a posledním volebním ziskem, jen mírně pozitivní, jak ukazuje graf 4. Není tedy možné konstatovat, že čím vícekrát byla politická strana znovuzvolena do legislativního orgánu, tím více je etablovaná ve stranickém systému.

Graf 4: Korelace počtu znovuzvolení do primární komory a úspěšnosti znovuzvolení

Zdroj: vlastní zpracování

Celkem 39 ze 182, tedy více než jedna pětina zkoumaných nových politických stran, vstoupilo do primárního legislativního tělesa parlamentu jen v posledních pořádaných volbách. Ze 143 stran, které se účastnily (nebo mohly účastnit) většího počtu voleb, pak 62 politických nováčků (tj. přes 43,7 %) nedokázalo zopakovat svůj původní volební průlom a bezprostředně po svém prvním zvolení se do parlamentu vrátit. Celkem 34 politických stran dokázalo zlepšit svůj volební výsledek a navýšit počet svých reprezentantů. Z politických stran, které dokázaly navýšit rozsah své politické reprezentace v dolní komoře parlamentu o více než 100 %, mírně převažují strany v zemích západní a

severní Evropy. Mezi nejúspěšnější strany, jak co do počtu znovuzvolení, tak do navýšení volební popularity, patří finská podnikatelská strana Práví Finové (viz Arter, 2010; Arter, Kestila-Kekkonen, 2014), která, ač založena již v roce 1995, dokázala proniknout do parlamentu teprve v roce 1999 s pouhým jedním mandátem. V posledních dvou volbách, v roce 2011 a 2015 však tato strana obdržela 39, respektive 38 mandátů z celkových 200 a stala se druhou nejsilnější entitou v zemi. Obdobně Švédští demokraté, coby případ malé vytrvalé strany (*persistent minor party*), po dlouhém období extra-parlamentní reprezentace dokázali v roce 2010 proniknout do švédského Riksdagu a posílit v každých následujících volbách; v roce 2018 se strana umístila ve volbách jako třetí, když získala 62 z 349 mandátů. Belgická Nová vlámská aliance, založená v roce 2001, pak (oproti pouhému 1 mandátu získanému v roce 2003) dokonce vyhrála volby v roce 2014 se ziskem 33 ze 150 mandátů. Společným aspektem politických stran, které dokázaly navýšit svůj volební zisk (vyjádřený procentem získaných mandátů) mezi *prvním a posledním volebním výsledkem* o více než 100 %, je pak tematizování otázek migrace, evropské integrace, korupce a zapojení anti-elitní rétoriky (viz Polk, 2017). Naopak 24 politickým stranám se mezi prvním a posledním volebním výsledkem snížila volební podpora, a tedy i počet mandátů. Mezi stranami, které ztratily svou volební podporu o více než 100 % jasně dominují strany ucházející se o přízeň voličů v oblasti bývalého východního bloku. Česká strana TOP 09, založená v roce 2009, sice dokázala vstoupit do Poslanecké sněmovny ČR v letech 2010, 2013 i 2017, přesto však z původních 41 mandátů z 200, které coby nová politická alternativa k tehdy nejsilnější pravicové politické straně, získala v roce 2010, dokázala v roce 2013 obhájit jen 26 a v roce 2017 pak pronikla do Parlamentu jen těsně, se ziskem pouhých 7 poslaneckých křesel. Drtivou porážku v posledních volbách utřila také litevská Labouristická strana, jejíž kolísavý výsledek v posledních čtyřech letech vedl k propadu ze 39 z 141 mandátů, se kterými strana vstoupila do parlamentu v roce 2004, na pouhé 2 mandáty získané v posledních volbách v roce 2016. Obdobně negativní byl i průběh volebního úspěchu strany Nezávislí Řekové, která ač vstoupila do parlamentu v květnu 2012 s 33 ze 300 mandátů, již o měsíc později v opakovaných volbách získala o 13 mandátů méně a v posledních volbách z října 2015 si udržela již jen post 10 reprezentantů.

Jak ukazuje graf 5, je možné konstatovat, že v posledních 24 letech se výskyt nových politických stran stal celoevropským fenoménem, který není lokalizovaný na konkrétní subregion či historicky spřízněnou oblast. Je patrné, že s největším počtem nových politických aktérů, kteří dokázali *alespoň jednou*

Graf 6: Procento nových stran, které dosáhly úspěšného znovuzvolení mezi prvním a posledním volebním výsledkem

Zdroj: vlastní zpracování

V kontrastu k tomu se v zemích střední a východní Evropy sice setkáváme s velkým počtem nových stran vstupujících do stranického systému, ale také s velkým počtem politických nováčků, kteří buď volební podporu ztrácejí, či nejsou schopni se vůbec do parlamentu bezprostředně po svém původním úspěchu vrátit. Zatímco v ČR z 9 nových politických stran jen jedna strana (a to ANO 2011) dokázala v následujících volbách navýšit počet svých reprezentantů, na Slovensku z 11 stran podařilo z výšit počet svých reprezentantů dvěma stranám (SMER a Obyčejní lidé) a jedna strana, konkrétně Sloboda a solidarita, si přes kolísající volební podporu mezi prvním a posledním volebním výsledkem počet reprezentantů udržela. Obdobně v

Polsku, Lotyšsku a Litvě, ale i v Chorvatsku se setkáváme s vysokým procentem stran, které po svém prvotním úspěchu začaly ztrácet volební podporu. Již bylo zmíněno, že 62 nových politických stran nebylo schopno vstoupit do parlamentu po svém prvotním volebním úspěchu; v 10 z 28 zemí EU se pak jednalo o více než 50 % nových politických stran, které měly možnost soutěžit ve více než jedné volbě. Jen ve 12 zemích pak alespoň polovina nových politických stran dokázala počet svých reprezentantů buď udržet či zvýšit.

Tabulka 2: Korelace mezi systémovými proměnnými, 1994 – 2018

		Dlouhověkost demoratického režimu	Úspěšné znovuzvolení	Počet znovuzvolení	Permisivita systému v průlomových volbách	Mandáty získané v průlomových volbách
Dlouhověkost demoratického režimu	Pearson Correlation	1	20	160	,251**	-,324**
	Sig. (2-tailed)		810	56	3	0
	N	143	143	143	143	143
Úspěšné znovuzvolení	Pearson Correlation	20	1	3	-42	-155
	Sig. (2-tailed)	810		972	618	64
	N	143	143	143	143	143
Počet znovuzvolení	Pearson Correlation	160		1	141	121
	Sig. (2-tailed)	56			94	149
	N	143		143	143	143
Permisivita systému v průlomových volbách	Pearson Correlation	,251**			1	,279**
	Sig. (2-tailed)	3				1
	N	143			143	143
Mandáty získané v průlomových volbách	Pearson Correlation	-,324**				1
	Sig. (2-tailed)	0				
	N	143				143

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Zdroj: vlastní zpracování

Jen velmi slabá korelace, jak ukazuje tabulka 2, je pak mezi “dlouhověkostí” demokracie a skutečností, zda politická strana dokázala mezi prvními a posledními volbami, v nichž vstoupila do legislativního orgánu, zvýšit či alespoň udržet volební podporu elektorátu; shodně minimální je i korelace s počtem voleb, v nichž byly nové politické strany znovuzvoleny. Je tak možné konstatovat, že nové politické strany vstupují do stranických systémů napříč evropskými demokraciemi a jsou v nich úspěšné, aniž by výrazně dominovaly v tradičních,

etablovaných demokraciích, či naopak v nových demokraciích post-komunistické Evropy. Stejně tak podoba volebního systému, respektive jeho otevřenost vstupu politických stran nehraje v rámci úspěchu výraznou roli, ačkoliv mírně signifikantní korelace existuje mezi délkou vývoje demokratického režimu a počtem stran na parlamentní úrovni, stejně jako podílem mandátů, získaných novou stranou v prvních, průlomových volbách. Ačkoliv fragmentace systému na úrovni parlamentních stran a doba, po níž je zemi možné vnímat coby plně demokratickou, do jisté míry může souviset s úspěšností nových stran v prvních volbách, lze odůvodněně předpokládat, že jiné důležité faktory budou mít vliv na to, zda se nová politická strana dokáže dlouhodobě a úspěšně etablovat v rámci stranického systému a opakovaně získávat podporu voličů. Ačkoliv podpora vůči novým politickým stranám je velmi diverzifikovaná napříč Evropou, přičemž je možné konstatovat, že v zemích střední a východní Evropy byly nové politické strany úspěšnější co do podílu mandátů získaných v průlomových volbách, při pohledu na opakovanou úspěšnost a znovuzvolení již tato skutečnost neplatí.

Závěr a diskuse

Úspěch nových politických subjektů může mít dalekosáhlé dopady na stranický i politický systém; pro strany se stává obtížnějším vybudovat si dlouhodobé a pevné vztahy s volatilním elektorátem, dlouhodobě se etablovat v rámci stranického systému a reprezentovat komplexní a dlouhodobé politiky (viz Tavits, 2007; Birch, 2003; Zons, 2015). Výzkum nových stran proto patří k důležitým tématům současného politologického výzkumu. Jen zřídka se však pozornost odborné veřejnosti zaměřuje na širší komparativní perspektivu a primárně adresuje nové politické strany v kontextu organizačně či ideologicky blízkých případů či jednotlivých historicky spřízněných zemí. Proto tedy bylo cílem této studie prozkoumat úspěch nových politických stran v širší, mezinárodní perspektivě a prozkoumat, zda se za poslední dvě dekády stal výskyt nových politických stran celoevropským fenoménem.

Výsledky analýzy ukazují, že napříč evropskými demokraciemi se setkáváme nejen s rostoucím výskytem nových politických subjektů, které úspěšně dokáží vstoupit do dolní komory parlamentu, ale že zároveň roste i jejich úspěšnost co do podílu získaných mandátů. Pouze zlomek subjektů, které kandidují v parlamentních volbách, úspěšně získá zastoupení v primárních legislativních orgánech ve svých zemích. Přesto více než 180 nových politických aktérů bylo v průběhu posledních 24 let úspěšných ve své kandidatuře a – alespoň na nějaký

čas – vstoupilo do primární komory parlamentu. Úspěšný vstup do parlamentu zajisté představuje klíčový moment v životě politické strany. Nicméně, i pokud dokáže strana uspět po svém prvotním úspěchu, voliči mohou být shovívaví a poskytnout politickému nováčkovi druhou šanci. Proto až opakované znovuzvolení přesvědčivěji ukazuje na skutečnost, že se strana dokázala vyrovnat s novými povinnostmi pramenícími z reprezentativní parlamentní funkce, se zvýšenou pozorností médií (a v některých případech i s praktickým působením ve vládě) – a prezentovat se pozitivně voličům v rámci další volební kampaně. Pro postupující institucionalizaci politické strany a trvalejší zakotvení ve stranickém systému je však důležité, aby strana byla schopná si udržet míru zastávaných mandátů, či počet svých reprezentantů ještě navýšit.

Jak však potvrzují závěry této studie, mnoho z nových stran zaznamenalo pouze krátkodobý úspěch. Z politických stran, které se zúčastnily (či mohly zúčastnit) voleb opakovaně si pouhá třetina dokázala udržet přízeň elektorátu, tak aby mezi prvními a posledními volbami, v nichž vstoupila do parlamentu, získala shodné či větší politické zastoupení. Lze konstatovat, že zcela převažující většina nových politických aktérů buď nedokázala úspěšně kandidovat ve volbách bezprostředně následujících po prvotním volebním úspěchu (62 stran), nebo legislativní orgán opustila pouze po pouhém jednom znovuzvolení (46 subjektů) či postupně ztratila přízeň voličů a ve výsledku byla marginalizována. Více než pětina nových politických stran pak vstoupila do primární komory parlamentu až v posledních pořádaných volbách; stranický systém prošel změnou i například v Německu či na Maltě, kde nové politické strany na celonárodní úrovni do té doby nebyly úspěšné.

Ačkoliv otevřenost volebního systému, respektive fragmentace stranického systému na parlamentní úrovni mírně koreluje s dlouhověkostí demokracie i počtem mandátů, které nové politické strany dokázaly získat v prvních úspěšných volbách, výzkum naznačuje, že pro opakované a úspěšné znovuzvolení do parlamentu budou klíčové jiné aspekty. Volební podpora novým stranám je diverzifikovaná napříč evropskými demokraciemi; ačkoliv v zemích střední a východní Evropy byly nové politické strany úspěšnější co do podílu mandátů získaných v průlomových volbách, při pohledu na opakovanou úspěšnost a znovuzvolení již tato skutečnost neplatí. Proto je vhodné, aby se budoucí výzkum nových stran zaměřil například na organizační původ nových stran a jejich ideologické zaměření, reprezentovaná témata či rozsah členské základny, jelikož tyto faktory mohou hrát důležitou roli v otázce přežití a etablování se nových politických aktérů.

Příloha 1: Nové politické strany v zemích EU; výpočet: autor; kompletní dataset dostupný na vyžádání u autora

	Počet nových stran 1994-2018	Počet nových stran soutěžících ve více než 1 volbách	Počet stran které nedokázaly opětovně vstoupit do parlamentu	Procento stran které nedokázaly opětovně vstoupit do parlamentu	Počet stran které udržely či navýšily počet mandátů po prvotním vstupu	Procento stran které udržely či navýšily počet mandátů po prvotním vstupu
Belgie	5	5	1	20	3	60
Bulharsko	6	5	2	40	2	40
Česká republika	9	6	3	50	1	16.67
Chorvatsko	12	12	6	50	3	25
Dánsko	3	2	0	0	2	100
Estonsko	4	2	2	100	0	0
Finsko	3	3	2	66.67	1	33.33
Francie	8	4	1	25	2	50
Irsko	3	2	0	0	2	100
Itálie	20	16	9	56.25	7	43.75
Kypr	6	4	2	50	0	0
Litva	14	12	5	41.67	3	25
Lotyšsko	14	11	7	63.64	1	9.09
Lucembursko	2	1	0	0	1	100
Maďarsko	9	9	3	33.33	6	66.67
Malta	1	0	0	x	0	x
Německo	1	0	0	x	0	x
Nizozemí	10	8	3	37.5	4	50
Polsko	8	6	2	33.33	3	50
Portugalsko	2	1	0	0	1	100
Rakousko	3	3	1	33.33	2	66.67
Rumunsko	4	1	1	100	0	0
Řecko	6	5	0	0	3	60
Slovensko	9	8	4	50	3	37.5

	Počet nových stran 1994-2018	Počet nových stran soutěžících ve více než 1 volbách	Počet stran které nedokázaly opětovně vstoupit do parlamentu	Procento stran které nedokázaly opětovně vstoupit do parlamentu	Počet stran které udržely či navýšily počet mandátů po prvotním vstupu	Procento stran které udržely či navýšily počet mandátů po prvotním vstupu
Slovensko	11	8	3	37.5	3	37.5
Španělsko	3	3	1	33.33	1	33.33
Švédsko	1	1	0	0	1	100
Velká Británie	5	5	3	60	2	40

Zdroj: vlastní zpracování

Literatura:

- ART, D. 2011. *Inside the Radical Right: The Development of Anti-Immigrant Parties in Western Europe*. New York, Cambridge University Press, 2011. 271 s. ISBN 978-0521720328.
- ARTER, D. – KESTILÄ-KEKKONEN, E. 2014. Measuring the Extent of Party Institutionalisation: The Case of a Populist Entrepreneur Party. In *West European Politics*, vol. 35, 2014, iss. 5, ISSN 0140-2382, s. 932 - 956.
- ARTER, D. 2010. The Breakthrough of Another West European Populist Radical Right Party? The Case of the True Finns. In *Government and Opposition*, vol. 45, 2010, iss. 4, ISSN 1477-7053, s. 484 - 504.
- BAKKE, E. – SITTER, N. 2013. Why do parties fail? Cleavages, government fatigue and electoral failure in the Czech Republic, Slovakia and Hungary 1992 – 2012. In *East European Politics*, vol. 29, 2013, iss. 2, ISSN 2159-9165, s. 208 - 225.
- BARNEA, S. – RAHAT, G. 2010. 'Out with the old, in with the "new"': What constitutes a new party? In *Party Politics*, vol. 17, 2010 iss. 3, ISSN 13540688, s. 303 - 320.
- BARTOLINI, S. 2000. *The Political Mobilization of the European Left, 1860–1980: The Class Cleavage*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 664 p. ISBN 9780511521560.
- BECKER, Jens. (2010). The rise of right-wing populism in Hungary. In *SEER*, vol. 13, iss. 1, s. 29 - 40.

- BEYENS, S. – LUCARDIE, P. – DESCHOUWER, K. 2015. The Life and Death of New Political Parties in the Low Countries. In *West European Politics*, vol. 39, 2015, iss. 2, ISSN 0140-2382, s. 257 - 277.
- BIRCH, S. 2013. *Electoral Systems and Political Transformation in Post-Communist Europe*. Hampshire: Palgrave MacMillan, 2013. 212 p. 978-0333987650.
- BOLLEYER, N. – BYTZEK, E. 2013. Origins of party formation and new party success in advanced democracies. In *European Journal of Political Research*, vol. 52, 2013, iss. 6, ISSN 1475-6765, s. 773 - 796.
- BOLLEYER, N. – BYTZEK, E. 2016. New party performance after breakthrough. In *Party Politics*, vol. 23, 2016, iss. 6, ISSN 13540688, s. 772 - 782
- BOLLEYER, N. – IBENSKAS, R. – KEITH, D. 2016. The survival and termination of party mergers in Europe. In *European Journal of Political Research*, vol. 55, 2016, iss. 3, ISSN 1475-6765, s. 642-659.
- BOLLEYER, N. 2011. The Influence of Political Parties on Policy Coordination. In *Governance*, vol. 24, 2011, iss. 3, ISSN 1468-0491, s. 469-494.
- CABADA, L. – HLOUŠEK, V. – JUREK, P. 2013. Ztraceny v tranzici? Minulost a přítomnost politického stranictví. BRNO: Fakulta sociálních studií MU, 2013, 214 s. ISBN 9788021063792
- CAMPBELL, A. – TRILLING, R. J. 1980. *Realignment in American Politics: Toward a Theory*. Austin: University of Texas Press, 1980. ISBN 978-0292739970. 352 p.
- DALTON, R. J. – MCALLISTER, I. 2014. Random Walk or Planned Excursion? Continuity and Change in the Left–Right Positions of Political Parties. In *Comparative Political Studies*, vol. 48, 2014, iss. 6, ISN 00104140, s. 759 - 787.
- DE GIORGIT, E. - SANTANA-PEREIRA, J. 2016. The 2015 Portuguese Legislative Election: Widening the Coalitional Space and Bringing the Extreme Left in. In *South European Society and Politics*, vol 21, 2016, iss. 4, ISSN 1360-8746, s. 451 - 468.
- DEEGAN-KRAUSE, K. – HAUGHTON, T. 2018. Surviving the Storm: Factors Determining Party Survival in Central and Eastern Europe. In *East European Politics and Societies and Cultures*, vol. 32, 2018, iss. 3, ISSN 08883254, s. 473 – 492.
- DOLEZAL, M. – ZEGLOVITS, E. 2014. Almost an Earthquake: The Austrian Parliamentary Election of 2013. In *West European Politics*, vol. 37, 2014, iss. 3, ISSN 0140-2382, s. 644 - 652

- EMANUELE, V. – CHIARAMONTE, A. 2016. A growing impact of new parties. In *Party Politics*, vol. 24, 2016, iss. 5, ISSN 13540688, s. 475 - 487.
- EUROPEAN ELECTION DATABASE. 2018. [online] [cit. 2019-02-25]. Dostupné na internete: http://www.nsd.uib.no/european_election_database/⁹
- GALLAGHER, M. 2019. Election indices dataset. [online] [cit. 2019-02-25]. Dostupné na internete: http://www.tcd.ie/Political_Science/people/michael_gallagher/EISystems/index.php
- HANLEY, S. 2012. Dynamics of new party formation in the Czech Republic 1996–2010: looking for the origins of a ‘political earthquake’. In *East European Politics*, vol. 28, 2012, iss. 2, ISSN 2159-9165, s. 119 - 143.
- HARMEL, R. – ROBERTSON, J.D. 1985. Formation and Success of New Parties: A cross- national analysis. In *International Political Science Review*, vol. 6, 1985, iss. 4, ISSN: 01925121, s. 501 - 523.
- HLOUŠEK, V. – KOPEČEK, L. 2010. "Politické strany." *Původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Praha: Grada, 2010. 320 s. ISBN 978-80-247-3192-6.
- HUG, S. 2000. Studying the electoral success of new political parties. In *Party Politics*, vol. 6, 200, iss. 2, ISSN 13540688, s.187 - 197.
- HUTCHESON, D. S. 2011. Elections, International Observers and the Politicisation of Democratic Values. In *Europe-Asia Studies*, vol. 63, 2011, iss. 4, ISSN 0966-8136, s. 685 - 702
- CHARVÁT, J. – JUST, P. 2016. *Krise politického stranictví a noví straničtí aktéři v politice*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-47-2.
- CHARVÁT, J. - JUST, P. 2018. Politické zemětřesení 2016? Dynamika stranického systému na Slovensku od roku 2002. In *Politické vedy*, vol. 21, 2018, iss, 1, 2018, ISSN 1335 – 2741, s. 24 - 57.
- IGNAZI, P. 1992. The silent counter-revolution. In *European Journal of Political Research*, vol, 22, 1992, ISSN 1475-6765, s. 3-34.
- IGNAZI, P. 2003. *Extreme Right Parties in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2003. ISBN 9780198293255.

⁹ (Some of) the data as.lied in the analysis in this publication are based on material from the "European Election Database". The data are collected from original sources, prepared and made available by the NSD - Norwegian Centre for Research Data (NSD). NSD are not responsible for the analyses/interpretation of the data presented here.

- JURKYNAS, M. 2004. Emerging cleavages in new democracies: The case of Lithuania. *Journal of Baltic Studies*, vol. 35, ISSN 0162-9778, s. 278 - 296.
- KEY, V. O. 1955. A Theory of Critical Elections. In *The Journal of Politics*, vol. 17, 1955, no. 1, ISSN 0022-3816, s. 3 – 18.
- KITCHELT, H. 1988. „The Life Expectancy of Left-Libertarian Parties. Does Structural Transformation or Economic Decline Explain Party Innovation? A Response to Wilhelm P. Bürklin.” In *European Sociological Review*, vol. 4, 1988, no. 2, ISSN 0266-7215, s. 155 – 160.
- KÖLLN, A.-K. 2014. Party membership in Europe. In *Party Politics*, vol. 22, 2014, iss. 4, ISSN 13540688, s. 465 - 477.
- KROUWEL, A. – BOSCH, O. 2004. Explaining the Emergence of New Parties: Cynical Citizens and the rise of populism. Paper prepared for the workshop Kwaliteit van het leven en politieke attitudes, 27-28 May 2004, Antwerp.
- KROUWEL, A. – LUCARDIE, P. 2008. Waiting in the Wings: New Parties in the Netherlands. In *Acta Politica*, vol. 43, 2008, iss. 2-3, ISSN 0001-6810, s. 278 - 307
- KROUWEL, A. 2006. Party models. In KATZ, R. – COTTY, W. (eds). 2006. *Handbook of Party politics*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications, 2006, ISBN 978-0761943143, s. 249 - 269.
- KROUWEL, A. 2012. Party Transformations in European Democracies. New York: Suny Press, 2012, 451 s. ISBN 978-1438444826.
- MAINWARING, S. – GERVASONI, C. – ESPANA-NAJERA, A. 2016. Extra- and within-system electoral volatility. In *Party Politics*, vol. 23, 2016, iss. 6, ISSN 13540688, s. 623 - 635.
- MARINOVA, D. M. 2015. A new approach to estimating electoral instability in parties. In *Political Science Research and Methods*, vol. 3, 2015, iss. 2, ISSN 2049-8470, s. 265-280
- EVANS, G. – NORRIS, P. 1999. *Critical Elections: British Parties and Voters in Long-term* Sage. London: SAGE Publications, 1999, 352 p, ISBN 9780857026309.
- MAZZOLENI, O. – VOERMAN, G. 2016. Memberless parties. In *Party Politics*, vol. 23, 2016, iss. 6, ISSN 13540688, s. 783 - 792.
- MCMENAMIN, I. – GWIAZDA, A. 2011. Three roads to institutionalisation: Vote-, office- and policy-seeking explanations of party switching in Poland. In *European Journal of Political Research*, vol. 50, 2011, ISSN 1475-6765, s. 838 - 866.

- MIGUET, A. 2002. ELECTION REPORT - The French Elections of 2002: After the Earthquake, the Deluge. In *West European Politics*, vol. 25, 2002, iss. 4, ISSN 0140-2382, s. 207 - 220.
- MUDDE, C. 2007. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, 404 p. ISBN 9780511492037.
- MÜLLER, W. C. – STRØM, K. 1999. *Policy, Office, Or Votes?: How Political Parties in Western Europe Make Hard Decisions*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999, 242 p. ISBN 9780511625695.
- MÜLLER-ROMMEL, F. 1998. Explaining the electoral success of green parties: A cross-national analysis. In *Environmental Politics*, vol. 7, 1998, iss. 4, ISSN 0964-4016, s. 145-154
- NARDULLI, P. 1995. The Concept of a Critical Realignment, Electoral Behavior, and Political Change. In *American Political Science Review*, vol. 89, 1995, iss. 1, ISSN 0003-0554, s. ?
- PEDERSEN, H. H. 2011. Policy-seeking parties in multiparty systems: Influence or purity? In *Party Politics*, vol. 18, 2011, iss. 3, ISSN 13540688, s. 297 - 314.
- POLK, J. et al. 2017. 'Explaining the salience of anti-elitism and reducing political corruption for political parties in Europe with the 2014 Chapel Hill Expert Survey data'. In *Research & Politics*, vol. January-March, ISSN: 20531680, s. 1 - 9.
- POWELL, E. N. – TUCKER, J. A. 2013. Revisiting Electoral Volatility in Post-Communist Countries: New Data, New Results and New As.roaches. In *British Journal of Political Science*, vol. 44, ISSN: 0007-1234, iss. 01, s. 123 - 147.
- ROSER, M. 2019. "Democracy". Published online at OurWorldInData.org. Dostupné na internete: <https://ourworldindata.org/democracy>
- SAUGER, N. 2007. The French Legislative and Presidential Elections of 2007. In *West European Politics*, vol. 30, 2007, iss. 5, ISSN 1352-3279, s. 1166 - 1175.
- SCHEDLER, A. 1996. Anti-political-establishment parties. In *Party Politics*, vol. 2, 1996, iss. 3, ISSN 13540688, s. 291 – 312.
- SCHOFIELD, N. – MILLER, G. – MARTIN, A. 2003. Critical Elections and Political Realignments in the USA: 1860–2000. In *Political Studies*, vol. 51, 2003, iss. 2, ISSN 00323217, s. 217 – 240.
- SIKK, A. 2005. How unstable? Volatility and the genuinely new parties in Eastern Europe. In *European Journal of Political Research*, vol. 44, 2005, iss. 3, ISSN 1475-6765, s. 391 – 412.

- SPOON, J.-J. 2009. Holding Their Own: Explaining the Persistence of Green Parties in France and the UK. In *Party Politics*, vol. 15, 2009, iss. 5, ISSN 13540688, s. 615 – 634.
- STRMISKA, M - HLOUŠEK, V. – KOPEČEK, L. – CHYTILEK, R. *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, 727 s. ISBN 80-7367-038-0.
- SZCZERBIAK, A. (2002) *Poland's unexpected political earthquake: the September 2001 parliamentary election*. In *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, vol. 18, 2002, iss. 3, ISSN 1352-3279, s. 41 - 76.
- ŠÁROVEC, D. 2016. Nové politické strany: novost, teoretické koncepty a možnosti jejich využití v ČR. In *Politics in Central Europe*, vol. 12, ISSN 1801-3422, s. 9 - 27.
- ŠEDO, J. 2007. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, 420 s. ISBN 978-80-7325-137-6.
- TAVITS, M. 2006. Party System Change: Testing a Model of New Party Entry. In *Party Politics*, vol. 12, 2006, iss. 1, ISSN 13540688, s. 99 – 119.
- TEPEROGLOU, E. - TSATSANIS, E. 2014. Dealignment, De-legitimation and the Implosion of the Two-Party System in Greece: The Earthquake Election of 6 May 2012. In *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, vol. 24, 2014, ISSN 1745-7289 , s. 222 - 242.
- VAN BIEZEN, I. – RASHKOVA, E. R. 2012. Deterring new party entry? The impact of state regulation on the permeability of party systems. In *Party Politics*, vol. 20, 2012, iss. 6, ISSN 13540688, s. 890 - 903.
- VAN DER PAS, D – DE VRIES, C. – VAN DER BURG, W. 2013. A leader without a party: Exploring the relationship between Geert Wilders' leadership performance in the media and his electoral success. In *Party Politics*, vol. 19, 2013, iss. 3, ISSN 13540688, s. 458 – 476.
- VAN VIEZEN, I. – POGUNTKE, T. 2014. The decline of membership-based politics. *Party Politics*, vol. 20, 2014, iss. 2, ISSN 13540688, s. 205 - 216.
- WARE, O. 2009. The Duty of Self-Knowledge. In *Philosophy and Phenomenological Research*, vol. 79, 2009, ISSN 1933-1592, s. 671 - 698.
- ZONS, G. 2015. The influence of programmatic diversity on the formation of new political parties. In *Party Politics*, vol. 21, 2015, iss. 6, ISSN 13540688, s. 919 – 929.